

Katyń 1940

<https://katyn.ipn.gov.pl/kat/miejsca-pamie/cmentarz/12234,Polski-Cmentarz-Wojenny-w-Charkowie.html>
24.02.2024, 07:06

CMENTARZE

Polski Cmentarz Wojenny w Charkowie

Lokalizacja

Charków to drugie pod względem wielkości miasto Ukrainy, położone w jego wschodniej części. W odległości ok. 10 km na północ od centrum miasta rozciąga się kompleks leśny Piatichatki.

Charkow, fot. domena publiczna

Ekshumacje

9 października 1989 r. prokurator generalny PRL [Józef Żyta](#) wystosował do prokuratora generalnego ZSRR

Aleksandra Suchariewa wniosek o wszczęcie śledztwa w sprawie katyńskiej. W toku śledztwa prowadzonego od 27 września 1990 r. przez Główną Prokuraturę Wojskową ZSRS (później Federacji Rosyjskiej) rozpoczęto pierwsze ekshumacje w przypuszczalnych miejscach pochówku ofiar Zbrodni Katyńskiej. Las podcharkowski był pierwszym z tych miejsc. Pracowała tam od 25 lipca do 7 sierpnia 1991 r. polska ekipa pod kierunkiem ówczesnego zastępcy prokuratora generalnego RP, Stefana Śnieżki (tydzień później przeprowadziła analogiczne poszukiwania w Miednoje pod Twerem). W jej składzie byli: prokuratorzy; lekarze sądowi antropolog, archeolog, falerysta, historyk, przedstawicielka, eksperci policyjni, ks. Zdzisław Peszkowski oraz ekipa filmowa z Wytwórni Filmów Dokumentalnych w Warszawie. Odnaleziono cztery masowe pochówki. Znaleziono przy ciałach przedmioty: guziki wojskowe, nieśmiertelniki, naramienniki, odznaczenia a przede wszystkim dokumenty i zapiski świadczą o tym, że byli polscy oficerowie więzieni w 1939 i 1940 roku w obozie specjalnym NKWD w Starobielsku (ok. 240 km na południowy wschód od Charkowa). Ekshumowano ciała 167 Polaków, których nie udało się zidentyfikować imiennie. Przebadano również dół, w którym zakopano w 1940 r. rzeczy osobiste odebrano ofiarom przed egzekucją. Późniejsze badania w innych miejscach potwierdziły tą metodę stosowaną przez NKWD.

10 sierpnia 1991 r., odbyła się w Piatichatkach uroczystość pogrzebowa, z udziałem oficjalnej delegacji

polskiej, na czele z ministrem stanu ds. bezpieczeństwa narodowego w Kancelarii Prezydenta RP, Lechem Kaczyńskim. Mszę św. koncelebrowali: biskup polowy WP, gen. bryg. Sławoj Leszek Głódź, i ocalały jeńiec Kozielska, ks. Zdzisław Peszkowski. Postawiono siedmiometrowy dębowy krzyż, obok umieszczono tablicę z napisem: *Pamięci 3921 generałów i oficerów Wojska Polskiego, więźniów Starobielska, zamordowanych wiosną 1940 roku przez NKWD i tu pochowanych. Charków 10.08.1991 Rodacy.*

21 marca 1994 r. w Warszawie podpisana została między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy umowa o ochronie miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych. Dała ona podstawę formalną do prowadzenia dalszych ekshumacji i budowy cmentarza.

Kolejne prace archeologiczno-ekshumacyjne w Piatichatkach wykonane były w od 3 czerwca do 22 września 1995 r. oraz od 27 maja do 14 września 1996 r., na podstawie wykonanych w 1994 r. pomiarów kartograficznych. Ekipą badawczą (o podobnym do poprzedniej składzie merytorycznym) kierował archeolog, prof. Andrzej Kola z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Odkryto tym razem aż 75 grobów masowych (łącznie z odnalezionymi w 1991 r.), wśród nich 15 zidentyfikowano, jako "polskie". Pozostałe były pochówkami zamordowanych mieszkańców ZSRS. Sposób ułożenia ciał świadczył o tym, że zdecydowana

większość była przywożona z zewnątrz (ciężarówką z siedziby NKWD w Charkowie, gdzie w piwnicy dokonywano egzekucji). Pozostali byli zabijani na miejscu, w lesie. Ekshumowano w sumie szczątki 2145 osób, spośród których - dzięki wydobytym przedmiotom i dokumentom - zidentyfikowano 347 osób. W 1940 r. pochowano w tym miejscu ok. 3800 polskich oficerów z obozu w Starobielsku i ok. 500 polskich cywili tzw. ukraińskiej listy katyńskiej. W latach 70 - tych i 80 - tych sowieci przeprowadzili 130 destrukcyjnych odwiertów dla zniszczenia masowych mogił. W 1996 r. polska ekipa przebadła i ekshumowała również 60 grobów obywateli sowieckich w Piatichatkach, były w nich zakopane zwłoki 2098 osób. Po zakończeniu prac, na każdym z polskich grobów postawiony został drewniany krzyż katolicki, na sowieckich - prawosławny.

Budowa

17 lipca 1995 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa ogłosiła otwarty konkurs na koncepcję ukształtowania przestrzennego polskich cmentarzy wojennych w Katyniu, Miednoje i Charkowie. 1 października 1996 r. sąd konkursowy wybrał do realizacji pracę zespołu w składzie: artysta rzeźbiarz Zdzisław Pidek (Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych w Gdańsku), artysta rzeźbiarz Andrzej Sołyga oraz architekci: Wiesław i Jacek Synakiewiczowie.

27 czerwca 1998 r. w obecności prezydentów Polski i

Ukrainy: Aleksandra Kwaśniewskiego i Leonida Kuczmy wmurowano akt erekcyjny i kamień węgielny pod budowę wspólnego cmentarza ofiar totalitaryzmu w Charkowie. W imieniu Rodzin Katyńskich akt erekcyjny podpisał Janusz Lange, przewodniczący Rady Federacji Rodzin Katyńskich. Kamień węgielny został wcześniej poświęcony (24 grudnia 1994 r.) w Rzymie przez Ojca Świętego, Jan Pawła II. Wykonanie prac budowlanych powierzono firmie Budimex z Warszawy a elementów rzeźbiarskich - konsorcjum Budimex S.A. – Metalodlew S.A. z Krakowa. W przemyskiej odlewni dzwonów Janusza Felczyńskiego powstały dzwony z tekstem Bogurodzicy i napisami: Katyń, Charków, Miednoje. Inskrypcje przygotowali pracownicy Centralnego Archiwum MSW i Muzeum Katyńskiego pod kierownictwem mgr. inż. Jędrzeja Tucholskiego. Prace sfinansowano ze środków głównie rządowych, za pośrednictwem Rady OPWiM, a także społecznych, zebranych przez Rodziny Katyńskie i Polską Fundację Katyńską.

Charkow, fot. Muzeum Katyńskie

Charkow, fot. Muzeum Katyńskie

Opis

Cmentarz ma kształt czworoboku i ogólną powierzchnię 2, 31 ha. Wejście na cmentarz znajduje się pomiędzy

pylonami z polskim orłem wojskowym i godłem Ukrainy. Po lewej stronie przedstawiono znaki czterech religii wyznawanych przez zamordowanych - katolicyzmu, prawosławia, judaizmu i islamu. Groby mają formę kurhanów wyłożonych czarną kostką bazaltową. To nawiązanie do "czarnej drogi"(pokrytej żużlem), którymi przywożono do lasu zwłoki ofiar. Z kurhanów wyrastają żeliwne krzyże - na mogiłach polskich rzymskokatolickie, a na mogiłach ukraińskich prawosławne. Główną osią cmentarza jest szeroka aleja łącząca dwie ściany ołtarzowe: polską - z krzyżem łacińskim i ukraińską - z krzyżem prawosławnym. Polska ściana wyposażona jest (podobnie jak w Katyniu i Miednoje) w krzyż i dzwon z tekstem Bogurodzicy i napisem "Charków". Po drugiej stronie aleję zamyka prawosławny krzyż i ściana z nazwiskami 2746 zamordowanych obywateli sowieckich różnej narodowości: Ukraińców, Rosjan, Polaków, Białorusinów, Niemców, Litwinów - mieszkańców Ukrainy. Wzdłuż alei wyłożono tabliczki epitafijne. Na cokółach wmurowano: Krzyż Virtuti Militari i Krzyż Kampanii Wrześniowej.

Charkow, fot. Muzeum Katyńskie

Otwarcie

Cmentarz w Charkowie został otwarty, jako pierwszy z 3 polskich nekropolii związanych ze Zbrodnią Katyńską. Nastąpiło to 17 czerwca 2000 r. z udziałem premierów: RP – Jerzego Buzka i Ukrainy – Wiktora Juszczenki, delegacji rządowej; delegacji Sejmu RP, przedstawicieli prezydenta RP, biskupa polowego WP, gen. dyw. Sławoja Leszka Głódzia, i duchowieństwa różnych wyznań, wyższych dowódców wojskowych, polskich i ukraińskich kompanii honorowych oraz Rodzin Katyńskich.

Księga cmentarna

W 2003 r. w Polsce ukazała się „Księga Cmentarna” cmentarza w Charkowie, zawierająca listę pochowanych tam ofiar zbrodni wraz z krótkimi biografiami (łącznie

3812 nazwisk):

Jest to wspólne dzieło Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej, Wojskowego Instytutu Historycznego, Centralnego Archiwum Wojskowego, Muzeum Katyńskiego, Centralnego Archiwum MSW, Wyższej Szkoły Policyjnej w Szczytnie. Federacji Rodzin Katyńskich i Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939”.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)